

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โลกในปัจจุบันเป็นยุคโลกาภิวัตน์ที่มีความเจริญก้าวหน้าทางด้านเทคโนโลยีและสารสนเทศ การเปลี่ยนแปลงการศึกษาที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว เป็นสังคมที่ต้องอาศัยองค์ความรู้ (Knowledge based society) และเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge based economy) ตามแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติฉบับที่ 10 มุ่งเน้นยุทธศาสตร์ การเพิ่มสมรรถนะและขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศ ให้ความสำคัญกับการพัฒนาคนมีคุณภาพ ทำให้การจัดการศึกษาจำเป็นต้องมุ่งสู่ความเป็นเลิศเพื่อทำให้การศึกษามีคุณภาพควบคู่ไปกับการพัฒนาประเทศด้านอื่นๆ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2549, หน้า 1) สอดคล้องกับพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 เป็นการปฏิรูปการศึกษาทั้งระบบ การบริหารจัดการศึกษาทั้งในระบบนอกระบบและการจัดการศึกษาตามอัธยาศัย มุ่งเน้นความเป็นเลิศทั้งระบบ การศึกษาสิทธิหน้าที่ทางการศึกษาแนวการจัดการศึกษา การบริหารจัดการศึกษามาตรฐาน และการประกันคุณภาพ ครู ศึกษานิเทศก์ และบุคลากรทางการศึกษา ทรัพยากรทางการศึกษา การลงทุนทางการศึกษาและเทคโนโลยีเพื่อพัฒนาคุณภาพการศึกษา เป็นการพัฒนาการศึกษาสู่ความเป็นเลิศให้เท่าเทียมนานาประเทศต่อไป (พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ.2542, ราชกิจจานุเบกษา 119, 115 ก, หน้า 1)

ในการดำเนินงานเพื่อการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ผู้บริหารในสถานศึกษาจึงเป็นบุคคลที่สำคัญบุคคลหนึ่ง ที่จะทำให้การบริหาร โรงเรียนประสบความสำเร็จ ผู้บริหารหรือผู้นำสถานศึกษาถือว่าเป็นผู้นำของบุคลากรในโรงเรียน ซึ่งผู้นำหรือผู้บริหารนั้นจะต้องใช้ความพยายามความสามารถทางด้านการบริหารการศึกษา และการบริหารด้านต่างๆ ตลอดจนใช้การเป็นผู้นำเป็นอย่างมากในการปฏิบัติหน้าที่ในการประสานงาน ประสานความคิด การสร้างขวัญกำลังใจ การสร้างแรงจูงใจให้กับทีมงานหรือครูผู้ร่วมงานให้มีความร่วมมือร่วมใจมีความพึงพอใจ และมีความรักใคร่สามัคคีในหมู่คณะในการปฏิบัติงานทุกอย่างเพื่อไปสู่จุดหมายการประกันคุณภาพการศึกษาของโรงเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพ (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาเอกชน, 2544, หน้า 195)

ผู้บริหารโรงเรียนนับว่าเป็นตัวจักรสำคัญที่ทำให้โรงเรียนมีประสิทธิผลสูงได้ เนื่องจากเป็นผู้ดำเนินการบริหารด้านต่างๆของโรงเรียนให้ตอบสนองต่อวัตถุประสงค์ของการรับรองมาตรฐานคุณภาพการศึกษา ซึ่งมีการวิจัยหลายเรื่องที่แสดงให้เห็นความสำคัญของผู้บริหารโรงเรียนเช่น งานวิจัยของสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ วิจัยร่วมกับสำนักงานคณะกรรมการการประถมศึกษาแห่งชาติ ทำการวิจัยเพื่อหาปัจจัยที่มีผลต่อการศึกษาประชากร พบว่าผู้บริหารโรงเรียนมีอิทธิพลต่อคุณภาพของการศึกษาในโรงเรียนประชากร (เปรมสุริย์ เชื้อมทอง, 2536, หน้า 2) ในยุคโลกาภิวัตน์นี้การบริหารจัดการใดๆเกี่ยวกับสาธารณะมีความจำเป็นต้องอาศัยผู้บริหารมืออาชีพ จึงจะทำให้ธุรกิจต่างๆเหล่านั้นดำเนินการไปได้ด้วยดี และบรรลุจุดมุ่งหมายที่กำหนดไว้ ทั้งนี้เพราะการเปลี่ยนแปลงด้านเศรษฐกิจ สังคม และความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี เป็นไปอย่างรวดเร็วอย่างไร้พรมแดน และกระทบกระเทือนไปทุกประเทศทั่วโลก ตามแนวพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 มาตรา 53 ได้กำหนดให้ผู้บริหารเขตพื้นที่การศึกษา และผู้บริหารสถานศึกษา ต้องได้รับใบอนุญาตประกอบวิชาชีพการบริหารการศึกษาตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่องค์กรวิชาชีพครู ผู้บริหารสถานศึกษาและผู้บริหารการศึกษากำหนด ซึ่งจะต้องเป็นไปตามเกณฑ์ และวิธีการที่องค์กรวิชาชีพชั้นสูงนั้นคือจะต้องเป็นผู้บริหารมืออาชีพ (ธีระ รุญเจริญ, 2545, หน้า 13)

การบริหารโรงเรียนในปัจจุบันจึงต้องปรับเปลี่ยนวิธีการแนวทางการบริหารจัดการ ให้มีความสำคัญกับการพัฒนาความเป็นเลิศของโรงเรียนให้สอดคล้องกับสถานการณ์ที่เปลี่ยนแปลง จึงมีความจำเป็นที่ผู้บริหารโรงเรียน ครูและบุคลากรทางการศึกษาต้องมีความรู้ความเข้าใจใฝ่รู้และพัฒนาโรงเรียนอย่างเป็นระบบ โดยจัดการศึกษามุ่งพัฒนาคนไทยให้เป็นมนุษย์ที่สมบูรณ์และการมุ่งเน้นความเป็นเลิศทางการศึกษา เพื่อให้นักเรียนเป็นคนดีมีปัญญามีความสุขและมีศักยภาพมุ่งความเป็นเลิศทางการจัดการศึกษาเป็นสำคัญ จึงเกิดผลดีบรรลุตามวัตถุประสงค์ที่โรงเรียนกำหนดไว้ (ธีระ รุญเจริญ, 2550, หน้า 98)

ความเป็นเลิศของโรงเรียนเป็นการพัฒนาโรงเรียนให้ได้มาตรฐานตามเกณฑ์จัดการศึกษาของระบบสากลได้นำเกณฑ์จัดการศึกษาตามรางวัลคุณภาพแห่งชาติประเทศสหรัฐอเมริกา (Malcolm Baldrige National Quality Award: MBNQA) เป็นแบบอย่างการพัฒนาโรงเรียนในประเทศสหรัฐอเมริกา โรงเรียนที่ประสบความสำเร็จในการพัฒนาความเป็นเลิศของโรงเรียน โดยการใช้แนวคิดดังกล่าวเช่นโรงเรียนพลริเวอร์ (Pearl River School District) แห่งรัฐนิวยอร์กและมหาวิทยาลัยวิสคอนซินแห่งรัฐวิสคอนซินซึ่งโรงเรียนดังกล่าวมีผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนที่สูง ต่อมาประเทศพัฒนาแล้วทั่วโลกได้นำแนวคิดดังกล่าวมาใช้ให้เกิดผลสำเร็จ เช่น สิงคโปร์ ญี่ปุ่น ออสเตรเลีย ฮองกง และไทยได้นำมาปรับใช้ในการศึกษาเช่นเดียวกัน เรียกว่า

เกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติประเทศไทย (Thailand Quality Award: TQA) โดยสำนักงานรางวัลคุณภาพแห่งชาติภายใต้การบริหารจัดการของสถาบันเพิ่มผลผลิตแห่งชาติเป็นหน่วยงานหลักในการประสานความร่วมมือเผยแพร่สนับสนุนและผลักดันให้องค์กรต่างๆ ทั้งภาคการผลิตและการบริหารจัดการศึกษานำเกณฑ์รางวัลคุณภาพแห่งชาติประเทศไทย (TQA.) ไปพัฒนาศักยภาพ ระบบการบริหารจัดการให้สู่ความเป็นเลิศอย่างยั่งยืน (โชติช่วง พันธ์เวส, หน้า 255-117) การศึกษาเป็นกระบวนการที่ปลูกฝังถ่ายทอดความรู้ เจตคติคุณค่าต่างๆ ให้เกิดกับตัวผู้เรียนทำให้ผู้เรียนเกิดความเจริญงอกงามหรือทำให้ดีขึ้นในทุกๆ ด้านนับเป็นการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ที่ช่วยสร้างภูมิปัญญาแก่สังคม (กรมวิชาการกระทรวงศึกษาธิการ, 2535, หน้า 1) การศึกษาของไทยแต่เดิมมีศูนย์กลางอยู่ที่วัดกับวังมีประเพณีการบวชเรียนและใช้วัดเป็นแหล่งศึกษาจึงมีการจัดการศึกษาให้กับคณะสงฆ์ที่อยู่ในวัดสอนทั้งวิชาหนังสือและวิชาพระธรรมวินัย (พระเทพเวที, 2531, หน้า 118)

การศึกษาของกุลบุตรไทยในสมัยก่อนนอกจากจะเป็นการศึกษาในครอบครัวและในวังแล้วยังมีการศึกษาในวัด โดยมีพระสงฆ์เป็นครูสอน เมื่อเรียนรู้การอ่าน-เขียนแล้วก็ศึกษาภาษาบาลีและคัมภีร์พระพุทธศาสนาตามลำดับ (สุมน อมรวิวัฒน์ และคณะ, 2535, หน้า 135) วิชาหลักที่เรียนคือ พระไตรปิฎกซึ่งใช้อักษรขอมเขียนภาษาบาลี ผู้เรียนจำต้องมีความขะมักเขม้นและมุ่งความรู้เป็นที่ตั้ง จึงมีปัญหว่าความรู้แก่ไหนจึงจะเป็นองค์จำกัดความเป็นผู้รู้ธรรม อาศัยเหตุนี้ผู้เรียนจึงท่องจำสูตรกฎไวยากรณ์ของภาษาจําธาคูมูลศัพท์ที่วิฤตติปัจจยจําแนกได้อย่างแม่นยำ และสามารถแปลสู่ภาษาของตนได้จึงไม่ใช่เรื่องง่ายนักแต่อาศัยความพากเพียรเป็นที่ตั้งจึงสามารถเล่าเรียนสั่งสอนสืบต่อการพระศาสนาได้สำเร็จ

การศึกษาเป็นกระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม เป็นรากฐานที่สำคัญที่สุดในการสร้างสรรค์ความเจริญก้าวหน้าและแก้ไขปัญหาในสังคม เป็นกระบวนการที่ช่วยให้คนได้พัฒนาศักยภาพและขีดความสามารถทั้งด้านความรู้ ความสามารถและคุณธรรม เป็นแนวทางทางพัฒนาคนให้เป็นมนุษย์พร้อมที่จะดำรงชีวิตได้อย่างมีความสุข เป็นพลังสร้างสรรค์สร้างการพัฒนาประเทศอย่างยั่งยืน การศึกษาจึงเป็นเครื่องมือในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ เป็นดัชนีชี้วัดสังคมทุกระดับชั้น (สำนักเรียนวัด โมลีโลกยาราม, 2556, อนุ โมทนาพาจน์)

ในทางพระพุทธศาสนา พระองค์ทรงวางแนวทางการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ที่เรียกว่า ศาสนบุคคลไว้ 2 แนวทาง คือ คันถุระ ฐานะด้านการศึกษาเล่าเรียนพระพุทธรวณะในพระไตรปิฎกตามกำลังสติปัญญาแล้วนำมาเผยแผ่แก่ผู้อื่น และวิปัสสนาธุระ ฐานะในการปฏิบัติวิปัสสนากรรมฐานจนบรรลุพระอรหัตอันเป็นอุดมคติของพระศาสนา ฐานะทั้งสองนี้ต้องเกื้อกูลกันและกัน คันถุระเปรียบเหมือนรากแก้วของต้นไม้ วิปัสสนาธุระเปรียบเหมือนแก่นของต้นไม้ ส่วนหน้าที่อื่นๆเปรียบเหมือนรูกขาวยี่วะต่างๆของต้นไม้ รากแก้วต้องให้ปุ๋ยและน้ำเพื่อนำไปหล่อเลี้ยงสร้าง

แก่นและกิ่งก้านสาขาให้แข็งแรงเพื่อต้านลมและแดดจ้านใด ในทางพระพุทธศาสนาก็เหมือนกัน เป็นแนวทางพัฒนาศาสนทายาทให้เข้มแข็ง มีคุณภาพทั้งด้านอรรถสมบัตติ และปริหิตสมบัตติ ป้องกัน และกำจัดภัยที่จะเกิดมีขึ้นกับพระศาสนาได้ (สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม, 2556, อนุโมทนาพจน์)

คณะสงฆ์ไทยได้ดำเนินงานด้านคันถธุระที่เรียกว่า การศาสนาศึกษาอย่างเข้มแข็งโดย จัดหลักสูตรการศึกษาพระปริยัติธรรมไว้ 2 แผนก คือ แผนกบาลีและแผนกธรรม ทั้งสองแผนกนี้เป็นภาระสำคัญที่พระภิกษุสามเณรจะต้องศึกษาให้รู้ชัด เพื่อเป็นแนวทางการปฏิบัติขัดเกลาดนเอง และเผยแผ่คำสอนแก่ชาวโลกตามพระพุทธประสงค์ อีกทั้งยังเป็นการยกวิทยฐานะของผู้สอบได้อีกด้วย กล่าวได้ว่า งานการศึกษาบาลีนี้เป็นงานสร้างบุคลากรทางพระศาสนา เพื่อความเจริญมั่นคงแห่งพระศาสนาทั้งปัจจุบันและอนาคต มิใช่เป็นงานของคนใดคนหนึ่ง แต่เป็นงานของคณะสงฆ์ โดยคณะสงฆ์และเพื่อคณะสงฆ์อย่างแท้จริง (สำนักเรียนวัดโมลีโลกยาราม, 2556, อนุโมทนาพจน์)

การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นหัวใจของการศึกษาของคณะสงฆ์ที่มีผลต่อความมั่นคงแห่งพระพุทธศาสนาเพราะคัมภีร์สำคัญเช่นพระไตรปิฎกของฝ่ายเถรวาทจาริกไว้เป็นภาษาบาลีและการรักษาต้นฉบับเดิมซึ่งเป็นภาษาบาลีเพื่อป้องกันพระพุทธพจน์มิให้คลาดเคลื่อน ที่เรียกว่าพระสังฆกรรมปฏิรูปการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีจึงเป็นส่วนสำคัญที่จะรักษาสาสนกรรมไว้ได้อย่างสมบูรณ์ อย่างไรก็ตามการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลียังนับได้ว่าเป็นประโยชน์อย่างยิ่งต่อพระพุทธศาสนา โดยเฉพาะเป็นการศึกษาที่ทำให้พระภิกษุสามเณรจบการศึกษาของคณะสงฆ์และมีคุณวุฒิทางพระพุทธศาสนาสูงสุดประกอบกับการเรียนภาษาบาลีเกี่ยวเนื่องกับการแปลศัพท์ตีความพระธรรมวินัยตามไวยากรณ์ เป็นการรักษาลัทธิการเดิมหรือความหมายของพระพุทธวจนะตามที่มีอยู่ในพระไตรปิฎก เป็นการป้องกันสังฆกรรมปฏิรูปได้และการเรียนภาษาบาลีต้องใช้ความอดุสาหะวิริยะและแรงจูงใจเป็นอย่างมาก จึงถือได้ว่าการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีช่วยพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ให้มีคุณภาพสูงขึ้นได้อีกทางหนึ่ง (กรมการศาสนา, 2541, หน้า 2)

นอกจากนั้นยังทำให้ผู้เรียนที่สอบไล่ได้เป็นผู้ทรงเกียรติยกฐานะให้สูงขึ้นเป็นผู้มีคุณค่าในสังคมได้รับการยกย่องนับถือจากผู้คนทั่วไป โดยเฉพาะได้รับพระมหากรุณาธิคุณจากพระมหากษัตริย์ซึ่งถือว่าเป็นเกียรติอย่างสูงผู้สอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยคนั้นพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงพระกรุณาโปรดพระราชทานพระบรมราชานุญาติถวายให้สมเด็จพระสังฆราชสกลมหาสังฆปริณายกเสด็จประกอบพิธีทรงตั้งเปรียญธรรม 3 ประโยคประทานพัดเปรียญและประกาศนียบัตรณเวลาสถานที่ตามโอกาสอันสมควร พระภิกษุที่สอบได้เปรียญธรรม 3 ประโยคเมื่อมีพระราชทานทรงตั้งเปรียญธรรมผ่านไปแล้วจะได้รับพระบรมราชานุญาติใช้คำว่า “พระมหา”

นำหน้าชื่อเดิมได้ ส่วนสามเณรจะใช้คำว่า ป. (มาจากคำว่าเปรียญ) ตามหลังชื่อตัวและนามสกุลได้นับว่าเป็นเกียรติและนำชื่อเสียงมาสู่วงศ์ตระกูลไม่น้อย

พระปริยัติธรรมแผนกบาลีเป็นการศึกษาระดับสูงสุดที่คณะสงฆ์ยอมรับโดยสมบูรณ์ว่าเป็นการศึกษาของคณะสงฆ์ซึ่งคณะสงฆ์เป็นเจ้าของเรื่องจัดดำเนินการ แม้ว่าคณะสงฆ์จะถือว่าท่านรับผิดชอบเฉพาะการจัดวางหลักสูตรและจัดสอบไม่มีหน้าที่จัดสอนหรือให้มีการศึกษา แต่ปรากฏว่าพระภิกษุสามเณรมีความสนใจในการศึกษาลดลงทุกปี โดยลำดับพระภิกษุสามเณรจำนวนมากถึงกับรู้สึกว่าเป็นการศึกษาที่ไม่พึงปรารถนาสำหรับตน แม้ทางสำนักเรียนหลายแห่งจะพยายามส่งเสริมหรือถึงกับบังคับให้เรียนก็เรียนกันอย่างฝืนทำใจด้วยความเบื่อหน่าย (พระราชวรมนี, 2529, หน้า 57)

จากเหตุผลดังกล่าวมาข้างต้นนั้น บทบาทผู้บริหารกับการบริหารการศึกษาสู่ความเป็นเลิศ ย่อมมีความสำคัญอย่างยิ่งในการช่วยพัฒนาระบบการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี เพราะเมื่อผู้บริหารรู้บทบาทหน้าที่สำคัญของตนเองแล้ว บทกติกกลยุทธ์ และวิธีการบริหารการศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามแนวคิดของแมคคินซี ย่อมสามารถที่จะพัฒนาระบบการศึกษาให้แพร่หลาย ย่อมชักจูงพระภิกษุ-สามเณรให้มีวิริยะอุตสาหะในการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี อันจะเป็นแนวทางแห่งการสืบทอดอายุพระพุทธศาสนา และจรรโลงหลักธรรมคำสั่งสอนขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าต่อไป ดังนั้น ผู้วิจัยในฐานะที่เป็นครูสอนพระบาลี จึงอยากเห็นการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลีมีความเจริญรุ่งเรืองและแพร่หลาย พระภิกษุ-สามเณรมีความรู้ความเข้าใจในหลักธรรมคำสั่งสอนของพระบรมศาสดาอย่างถูกต้องจึงได้สนใจทำวิจัยเรื่องความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้บริหารกับการบริหารสู่ความเป็นเลิศในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในกรุงเทพมหานคร ทั้งนี้เพื่อจะได้ทราบความสัมพันธ์กันระหว่างบทบาทผู้บริหารตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติกับการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศ และจักได้นำมาเป็นข้อมูลในการจัดการเรียนการศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี และเป็นประโยชน์ในการช่วยพัฒนาระบบการศึกษาของคณะสงฆ์ไทยต่อไป

ปัญหาการวิจัย

มีปัญหาการวิจัยดังต่อไปนี้

1. บทบาทผู้บริหารในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมเป็นอย่างไร

2. การบริหารสู่ความเป็นเลิศในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ใน กรุงเทพมหานคร ในภาพรวมเป็นอย่างไร

3. ความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้บริหารกับการบริหารสู่ความเป็นเลิศในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมเป็นอย่างไร

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาบทบาทผู้บริหารในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ใน กรุงเทพมหานครในภาพรวม

2. เพื่อศึกษาการบริหารสู่ความเป็นเลิศในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ใน กรุงเทพมหานครในภาพรวม

3. เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้บริหารกับการบริหารสู่ความเป็นเลิศใน สำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในกรุงเทพมหานคร

สมมติฐานของการวิจัย

ผู้วิจัยมีสมมติฐานการวิจัยดังต่อไปนี้

บทบาทผู้บริหารกับการบริหารสู่ความเป็นเลิศในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในกรุงเทพมหานคร ในภาพรวมมีความสัมพันธ์เชิงบวกอยู่ในระดับสูงมาก

ขอบเขตการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ มุ่งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างบทบาทผู้บริหารกับการบริหารสู่ความเป็นเลิศในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในกรุงเทพมหานคร โดยกำหนดขอบเขตการวิจัย ดังนี้

1. ขอบเขตด้านประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

1.1 ประชากร ประกอบไปด้วย ผู้บริหารในสำนักเรียนพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ในกรุงเทพมหานคร จำนวน 86 สำนักเรียนฯละ 13 รูปประกอบด้วย เจ้าสำนักเรียน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด อาจารย์ใหญ่ เสาขานุการสำนักเรียน ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยอาจารย์

ใหญ่ฝ่ายปกครอง หัวหน้าแผนกบาลี หัวหน้าแผนกธรรม หัวหน้าแผนกธรรมศึกษา คณะครูแผนกบาลี คณะครูแผนกธรรม และคณะครูแผนกธรรมศึกษา (พระธรรมปัญญาภรณ์ (สุชาติ ธรรมรัตโน) และพระมหาทองดี ปญญาวิชโร, 2548, หน้า 111) รวมทั้งสิ้น 1,118 รูป

1.2 กลุ่มตัวอย่าง ผู้วิจัยใช้วิธีการคัดเลือกกลุ่มตัวอย่าง โดยใช้วิธีการสุ่มอย่างง่าย (Simple Random Sampling) จากประชากร จำนวน 86 สำนักเรียน สุ่มมาร้อยละ 50 ได้จำนวน 43 สำนักเรียน และสุ่มผู้บริหารจากประชากรสำนักเรียนละ 13 รูป สุ่มมาร้อยละ 50 ได้จำนวนผู้บริหารสำนักเรียนละ 7 รูป รวมทั้งสิ้น 301 รูป ซึ่งสูงกว่าตารางการเลือกกลุ่มตัวอย่างของเครจซี่; และมอร์แกน (Krejcie;& Morgan, 1970 อ้างถึงใน ธานีบุตร ศิลป์จารุ, 2552, หน้า 47) และยอมรับได้

2. ขอบเขตด้านเนื้อหาและตัวแปรที่ศึกษา

ขอบเขตด้านเนื้อหา ผู้วิจัยได้ศึกษาวิจัยบทบาทผู้นำสถานศึกษาทั้ง 4 ด้าน คือ 1) ด้านวิชาการ 2) ด้านการบริหารงบประมาณ 3) ด้านการบริหารบุคคล 4) ด้านการบริหารทั่วไป และยังศึกษาวิจัยถึงทฤษฎีการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามแนวคิดของแมคคินซีทั้ง 7 ด้าน คือ 1) ด้านโครงสร้าง 2) ด้านกลยุทธ์ 3) ด้านบุคลากร 4) ด้านวิธีการบริหาร 5) ด้านระบบและวิธีการ 6) ด้านคุณค่าร่วม 7) ด้านทักษะในการบริหาร (วีระชัย ตันติวีระวิทยา, 2521, หน้า 11-70)

2.1 ตัวแปรที่ 1 ผู้วิจัยจะศึกษาถึงบทบาทของผู้บริหาร

บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ ตามมาตรา 39 ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ. ศ. 2542 ที่ให้กระทรวงกระจายอำนาจการบริหารจัดการ ไปยังคณะกรรมการและสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาโดยตรง ใน 4 ด้าน (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2543, หน้า 82 - 84) คือ

2.1.1 ด้านวิชาการ

2.1.2 ด้านการบริหารงบประมาณ

2.1.3 ด้านการบริหารบุคคล

2.1.4 ด้านการบริหารทั่วไป

2.2 ตัวแปรที่ 2 ผู้วิจัยได้นำรูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามทฤษฎีของแมคคินซี 7 ด้าน (วีระชัย ตันติวีระวิทยา, 2521, หน้า 11-70) คือ

2.2.1 ด้านโครงสร้าง

2.2.2 ด้านกลยุทธ์

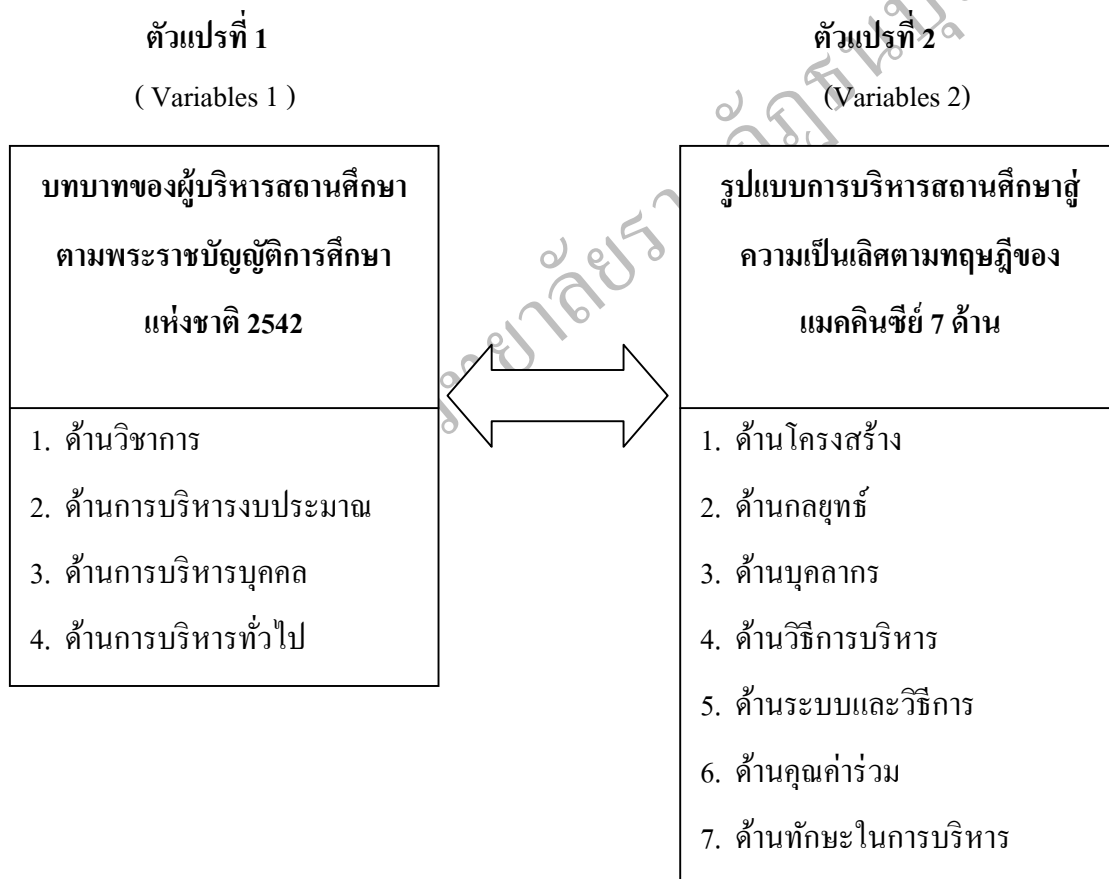
2.2.3 ด้านบุคลากร

2.2.4 ด้านวิธีการบริหาร

- 2.2.5 ด้านระบบและวิธีการ
- 2.2.6 ด้านคุณค่าร่วม
- 2.2.7 ด้านทักษะในการบริหาร

กรอบแนวคิดในการวิจัย

ในการวิจัยเรื่องบทบาทผู้บริหารกับการบริหารสู่ความเป็นเลิศในสำนักเรียนพระปริยัติธรรมแผนกบาลี ในกรุงเทพมหานคร ผู้วิจัยได้สังเคราะห์กรอบแนวคิดในการบริหารงานวิชาการ เพื่อให้เหมาะสมกับการบริหารสู่ความเป็นเลิศ ดังภาพที่ 1.1

ภาพที่ 1.1 กรอบแนวคิดในการวิจัย (Conceptual Framework)

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. **ผู้บริหาร** หมายถึง เจ้าสำนักเรียน ผู้ช่วยเจ้าอาวาส คณะกรรมการวัด อาจารย์ใหญ่ เลขาธิการสำนักเรียน ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายวิชาการ ผู้ช่วยอาจารย์ใหญ่ฝ่ายปกครอง หัวหน้าแผนกบาลี หัวหน้าแผนกธรรม หัวหน้าแผนกธรรมศึกษา คณะครูแผนกบาลี คณะครูแผนกธรรม และคณะครูแผนกธรรมศึกษา (พระธรรมปัญญาภรณ์ (สุชาติ ฐมฺมรตโน ป.ธ. 9) และพระมหาทองดี ปญฺญาวชิโร ป.ธ. 9, 2548, หน้า 110)

2. **การศึกษาพระปริยัติธรรมแผนกบาลี** หมายถึง ระบบการศึกษาของพระสงฆ์ในปัจจุบันที่เน้นการศึกษาบาลีเป็นหลักแบ่งเป็น 3 ระดับ 8 ชั้น คือ

2.1 เปรียญตรี (ประโยค 1-2 ถึง ประโยค ป.ธ. 3)

2.2 เปรียญโท (ประโยค ป.ธ. 4 ถึง ประโยค ป.ธ. 6)

2.3 เปรียญเอก (ประโยค ป.ธ. 7 ถึง ประโยค ป.ธ. 9)

3. **สำนักเรียนพระปริยัติธรรม** หมายถึง วัดซึ่งจัดการเรียนการสอนพระปริยัติธรรม ธรรม แผนกบาลี ในเขตกรุงเทพมหานคร

4. **บทบาทของผู้บริหารสถานศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ 2542** (สำนักงานปฏิรูปการศึกษา, 2543, หน้า 82-84) ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 4 ด้าน ได้แก่

4.1 **ด้านวิชาการ** หมายถึง เป็นผู้มีความรู้และเป็นผู้นำด้านวิชาการ เป็นผู้มีความรู้มีทักษะมีประสบการณ์ด้านการบริหารงาน เป็นผู้สามารถใช้ความรู้และประสบการณ์แก้ปัญหาเฉพาะหน้าได้ทันทั่วทั้งที่ เป็นผู้วิสัยทัศน์มองการณ์ไกล เป็นผู้มีความคิดริเริ่มสร้างสรรค์ เป็นผู้มีความใฝ่เรียน ใฝ่รู้ มุ่งพัฒนาตนเองอยู่เสมอ เป็นผู้มีความรับผิดชอบเป็น ผู้มีการรายงานผลการปฏิบัติงานอย่างเป็นระบบ เป็นผู้มีการใช้นวัตกรรมทางการบริหาร เป็นผู้มีการคำนึงถึงมาตรฐานวิชาการ

4.2 **การบริหารงบประมาณ** หมายถึง เป็นผู้เข้าใจนโยบาย อำนาจหน้าที่ และกิจกรรมในหน่วยงานเป็นผู้มีความรู้ระบบงบประมาณเป็นผู้เข้าใจระเบียบคลัง วัสดุ การเงินเป็นผู้มีความซื่อสัตย์ สุจริตเป็นผู้มีความละเอียดรอบคอบเป็นผู้มีความสามารถในการตัดสินใจอย่างมีเหตุผล มีการหมั่นตรวจสอบการใช้งบประมาณอยู่เสมอ มีการรายงานการเงินอย่างเป็นระบบ มีการจัดสรรงบประมาณให้เหมาะสม มีการจัดทำสรุปบัญชีรายจ่ายชัดเจนต่อเนื่องและชี้แจงในที่ประชุม

4.3 **การบริหารงานบุคคล** หมายถึง เป็นผู้มีความรู้ ทักษะ ประสบการณ์ในการบริหารงานบุคคล เป็นผู้วางตนให้เป็นแบบอย่างที่ดี เป็นผู้มีมนุษยสัมพันธ์มีการรับฟังความคิดเห็นของบุคลากรในที่ประชุม เป็นผู้มีความสามารถในการประสานงาน เป็นผู้มีความสามารถจูงใจให้

คนร่วมกันทำงาน มีการมอบหมายภาระหน้าที่อย่างเต็มที่ให้นักศึกษาสามารถปฏิบัติงานได้อย่างเต็มที่ มีการมอบหมายงานตามประสบการณ์ มีการจัดเจ้าหน้าที่ประสานงานแก่นักศึกษาให้มีประสิทธิภาพ มีการสอบถามความพึงพอใจของบุคลากรในหน้าที่ๆได้รับมอบหมาย

4.4 การบริหารทั่วไป หมายถึง เป็นนักวางแผนและกำหนดนโยบายที่ดี มีการวางแผนจัดอาคารเรียนให้ดูทันสมัย มีการติดต่อสื่อสารกับศูนย์หรือหน่วยงานอื่น มีการจัดหาบุคลากรและกรรมการรับผิดชอบด้านชุมชนสัมพันธ์ มีการประชุมคณะกรรมการผู้บริหารสำนักเรียนสม่ำเสมอ มีการจัดกิจกรรมร่วมกันระหว่างผู้บริหารกับนักเรียน มีการเชิญปราชญ์ชาวบ้านให้ความรู้ในภูมิปัญญาท้องถิ่น รู้จักมอบอำนาจและความรับผิดชอบแก่ผู้ที่เหมาะสม มีความรับผิดชอบต่อปัญหาอุปสรรคมีความรู้และบริหารโดยใช้ระบบสารสนเทศที่ทันสมัย

5. ความสัมพันธ์ หมายถึง ความเกี่ยวข้องและความผูกพันของบทบาทผู้บริหารที่มีต่อทฤษฎีการบริหารสู่ความเป็นเลิศ

6. รูปแบบการบริหารสถานศึกษาสู่ความเป็นเลิศตามทฤษฎีของ แมคคินซี 7 ด้าน ซึ่งมีความสำคัญในการบริหารจัดการบริหารงานต่างๆ ให้สำเร็จไปด้วยดี (วีระชัย ตันติวิระวิทยา, 2521, หน้า 11-70) ซึ่งมีอยู่ด้วยกัน 7 ด้าน คือ

6.1 ด้านโครงสร้าง หมายถึง มีการแบ่งงานออกเป็นหน่วยย่อยๆ ตามลักษณะของสำนักเรียน มีการจัดคนให้เหมาะสมที่จะปฏิบัติงานในแต่ละส่วนตามความถนัด มีความยืดหยุ่นขององค์การตามแต่ละเหตุการณ์ มีการควบคุมการกระจายอำนาจของผู้บริหารรูปแบบการจัดกลุ่มงาน มีการกำหนดอำนาจหน้าที่และความสัมพันธ์ได้อย่างชัดเจน มีการสร้างความสามัคคีในระหว่างกลุ่มโครงสร้างของสำนักเรียนไม่มีความซับซ้อนสามารถตรวจสอบได้ มีการกระจายข้อมูลข่าวสารอย่างรวดเร็วภายในสำนักเรียน มีการมอบหมายอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบ มีการถ่ายทอดวัฒนธรรมจากรุ่นหนึ่งไปสู่อีกรุ่นหนึ่ง

6.2 ด้านกลยุทธ์ หมายถึง มีการวางแผนเพื่อตอบสนองความเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมของสำนักเรียน มีการพิจารณาจุดอ่อนจุดแข็งของสำนักเรียนมีแผนในการระดมและจัดสรรทรัพยากรขององค์กรที่มีความเหมาะสมและเพียงพอกับสำนักเรียน มีการกำหนดวิถีทางแก้ไขปัญหาได้อย่างดีเยี่ยม มีการกำหนดเป้าประสงค์ของสำนักเรียนในระยะสั้นและระยะยาว มีการดำเนินงานอย่างเป็นรูปธรรมมีการกำหนดแผนรับรองการเปลี่ยนแปลงของสำนักเรียนในอนาคต มีการแข่งขันให้เกิดประสิทธิภาพในสำนักเรียนมีการรับฟังความคิดเห็นจากคณะครูและนักเรียนในสำนักเรียนมีการประเมินสภาพแวดล้อมภายในและภายนอก

6.3 ด้านบุคลากร หมายถึง มีการเลือกบุคลากรที่มีความรู้ความสามารถมาทำงานในสำนักเรียน มีกิจกรรมต่างๆที่จะนำมาพัฒนาบุคลากรภายในสำนักเรียน มีการอบรมส่งผู้ได้บังคับบัญชาไปทำงานต่างประเทศผู้บริหารให้ความสำคัญต่อบุคลากรในสำนักเรียน โดยเท่าเทียมกัน มีการบุคลากรฝึกทักษะในการทำงานเพื่อปรับศักยภาพในการทำงานในสำนักเรียน มีการเปิดโอกาสให้บุคลากรในสำนักเรียนแสดงออกซึ่งความสามารถของตน และมีสิทธิมีเสียงในการแสดงความคิดเห็นมีการเปิดเผยให้บุคลากรในสำนักเรียนได้ทราบข้อมูลข่าวสารที่แท้จริงโดยไม่ปิดบัง มีการพิจารณาให้รางวัลตามความเหมาะสมในการปฏิบัติงาน มีการสร้างแรงจูงใจแก่บุคลากรภายในสำนักเรียนมีการใช้ภาษาที่แสดงออกถึงความสำคัญและการให้เกียรติบุคลากรในสำนักเรียน

6.4 ด้านวิธีการบริหาร หมายถึง มีการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างผู้บังคับบัญชาและผู้ใต้บังคับบัญชามีการเปิดโอกาสให้บุคลากรที่มีปัญหาเข้าพบได้ตลอดมีการตรวจเยี่ยมและเข้าไปสัมผัสการปฏิบัติงานอยู่เสมอมีการสั่งงานเป็นรายลักษณะอักษรที่เข้าใจง่ายมีการประเมินผลการปฏิบัติงานของบุคลากรในสำนักเรียน มีการจัดการที่มีรูปแบบและวิธีที่เหมาะสมกับลักษณะของสำนักเรียน มีการจัดเครื่องอำนวยความสะดวกต่อการปฏิบัติงานให้บุคลากรในสำนักเรียนผู้บริหารมีพฤติกรรมที่เป็นที่น่าเชื่อถือของบุคลากร และมีการบริหารในกรอบของจริยธรรมผู้บริหารมีการใช้นโยบายเปิดประตูกว้างอยู่เสมอ จะทำให้ทราบข้อเท็จจริงของปัญหา และสามารถแก้ไขปัญหาคืออย่างถูกต้อง ตรงจุด และทันเหตุการณ์มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นกับบุคลากรในสำนักเรียนอยู่เสมอ

6.5 ด้านระบบและวิธีการ หมายถึง มีกระบวนการและลำดับขั้นการปฏิบัติงานทุกอย่างที่เป็นระบบที่ต่อเนื่องสอดคล้องประสานกันทุกระดับ มีระบบการบริหารที่ดีเพื่อดำเนินกิจกรรมต่างๆที่มีความสัมพันธ์กันโดยมุ่งไปสู่เป้าหมายเดียวกันเช่น ระบบการบริหารบุคคล การบริหารวิชาการเป็นต้นมีการกำหนดโทษสำหรับผู้กระทำความผิดมีการแต่งตั้งคณะกรรมการในการบริหารมีการหาวิถีในด้านกรวางแผนต่อการเปลี่ยนแปลงอันจะพึงมีในอนาคต มีการตั้งปัญหาและวิเคราะห์ปัญหาที่มีการกำหนดเป้าหมายในแต่ละปีไม่มากนักเพื่อไม่ให้เกิดความสับสน และจะต้องเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริงมีการตั้งคณะกรรมการตรวจสอบความโปร่งใสในการปฏิบัติงานของคณะผู้บริหารมีการนำทฤษฎีใหม่ๆมาใช้ภายในสำนักเรียนเพื่อความก้าวหน้ามีการจัดหาระบบต่างๆในสำนักเรียนให้ง่าย เช่นการแยกสิ่งต่างๆที่ไม่สำคัญออกจากกัน เป็นต้น

6.6 ด้านคุณค่าร่วม หมายถึง มีการสร้างค่านิยมและปลูกฝังความเชื่อร่วมกันในสำนักเรียน มีการสร้างความเชื่อมั่นในคุณภาพการเรียนการสอนและการบริหาร มีการสร้างความภูมิใจในปรัชญาของสำนักเรียน มีการสร้างบรรยากาศการปฏิบัติงานของบุคลากรที่เป็นกันเอง มี

การสร้างสภาพจิตใจในสถาบันที่ตนปฏิบัติหน้าที่มีการส่งเสริมให้มีจิตสาธารณะรับผิดชอบต่อส่วนรวม มีการอนุรักษ์วัฒนธรรมและของสำนักเรียน มีการกำหนดเป้าหมาย การวางแผนนโยบายให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันและสอดคล้องกัน มีสร้างความสัมพันธ์สามัคคีให้เกิดในสำนักเรียน มีการสะท้อนให้บุคลากรเห็นถึงจุดยืนที่มั่นคงและถาวรของสำนักเรียน

6.7 ด้านทักษะในการบริหาร หมายถึง ผู้บริหารมีทักษะทางการบริหารหรือการจัดการในสำนักเรียนผู้บริหาร มีความเข้มงวดและผ่อนคลายในเวลาเดียวกัน มีการให้อิสระในการปฏิบัติงานแก่บุคลากรในสำนักเรียนอย่างเต็มที่ มีการส่งเสริมให้บุคลากรมีส่วนร่วมในกิจกรรมต่างๆของสำนักเรียนผู้บริหารเป็นที่ยอมรับของผู้ใต้บังคับบัญชาผู้บริหารมีความสามารถในการทำงานได้อย่างคล่องแคล่ว รวดเร็วผู้บริหารมีทักษะในด้านการสร้างความสัมพันธ์ร่วมกับผู้อื่น ผู้บริหารมีทักษะในด้านการคิด การวางแผนที่ชัดเจนผู้บริหารมีทักษะในด้านการมอบหมายงานแก่บุคลากรให้ตรงกับความรู้ความสามารถของบุคลากรผู้บริหารมีทักษะในด้านการประเมินซึ่งอาจจะประเมินได้โดยใช้แบบสอบถามหรือสอบถามสัมภาษณ์

ประโยชน์ที่ได้รับ

1. ได้นำข้อมูลจากการวิจัยไปศึกษาเป็นแบบอย่าง เพื่อพัฒนาระบบการเรียนการสอน พระปริยัติธรรม แผนกบาลี ต่อไป
2. ได้นำไปเป็นข้อมูลในการบริหารและจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี ทั่วประเทศต่อไป
3. ได้นำไปวางนโยบายเพื่อบริหารและจัดการศึกษาพระปริยัติธรรม แผนกบาลี สู่ความเป็นเลิศ